

Regeringens proposition

1980/81: 167

om villkoren för lönsparande på vinstsparkonto;

beslutad den 19 mars 1981.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

GÖSTA BOHMAN

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en förändrad utformning av vinstsparandet. Den nuvarande sparpremieförmånen slopas och ersätts med ytterligare en vinstutlottning per år.

Reglerna avses träda i kraft den 1 januari 1982 med en övergångstid till utgången av år 1985.

EKONOMIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringsammanträde
1981-03-19

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Bohman, Wikström, Friggebo, Mogård, Dahlgren, Krönmark, Burenstam Linder, Johansson, Wirtén, Holm, Andersson, Boo, Winberg, Adelson, Danell, Petri, Eliasson

Föredragande: statsrådet Bohman

Proposition om villkoren för lönsparande på vinstsparkonto

Riksdagen beslutade i april 1972 att ersätta de dåvarande lönsparformerna – ungdomens lönsparande och allmänna lönsparandet – med en ny enhetlig form av lönsparande, det s. k. nya lönsparandet (prop. 1972: 22, FiU 1972: 15, SkU 1972: 16, rskr 1972: 109, 110). Samtidigt infördes lagen (1972: 128) om skattefrihet vid premiering av sparande. Det nya lönsparandet startade den 1 september 1972.

År 1976 beslutade riksdagen om vissa förbättringar av villkoren för det nya lönsparandet, bl. a. höjning av vinstsumman för lönsparande under åren 1977 och 1978 (prop. 1976/77: 47, FiU 1976/77: 6, rskr 1976/77: 98).

År 1978 beslutade riksdagen att dessa villkor för lönsparandet (numera kallat vinstsparandet) skulle gälla under ytterligare två år (prop. 1978/79: 45, FiU 1978/79: 9, rskr 1978/79: 68).

År 1980 beslutade riksdagen om en förlängning av dessa villkor under ytterligare ett år (prop. 1980/81: 59, FiU 1980/81: 14, rskr 1980/81: 59).

Svenska bankföreningen har i en skrivelse den 20 februari 1980 till lönsparkommittén föreslagit en förändrad utformning av vinstsparsystemet. Förslaget har övervägts inom ekonomidepartementet, varvid samråd skett med företrädare för riksgäldskontoret, bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges föreningsbankers förbund, Post- och Kreditbanken, PK-banken samt HSB:s och KF:s sparkassor.

Målet för vinstsparandet angavs i prop. 1972: 22 vara att stimulera till ett långsiktigt och regelbundet sparande och att åstadkomma ett nysparande, dvs. ett sparande som annars inte skulle ha kommit till stånd. Sparformen tar i första hand sikte på löntagare och därmed jämställda grupper fysiska

personer. Sparandet skall vara regelbundet och företrädesvis ske vid källan, dvs. i samband med utbetalning av lön eller annan periodisk ersättning.

Den vanligaste formen är att löntagaren genom en särskild anmälan lämnar fullmakt till arbetsgivaren eller den bank som sköter löneutbetalningen att dra av visst belopp från lönen varje månad och att sätta in beloppet på ett vinstsparkonto för hans räkning. För att stimulera till en bred anslutning och ett långsiktigt sparande utlottas skattefria vinster och spararna tillförsäkras därutöver en skattefri premie på sparmedel som har stått inne under fyra år utöver det kalenderår sparandet påbörjades (sparåret). Skattefriheten medges enligt lagen (1972: 128) om skattefrihet vid premiering av sparande.

De huvudsakliga reglerna för vinstsparandet är f. n. följande.

Insättning på vinstsparkonto i bank eller hos sparkassa skall ske med minst 75 kr. och högst 500 kr. per månad. Undantagsvis kan insättning också ske per kvartal, om det är fråga om regelbundet sparande av avräkningslikvid eller annan motsvarande ersättning som utbetalas kvartalsvis. Regelbundet sparande har ansetts innebära minst åtta månadsinsättningar under ett år. På sparat belopp utgår bankränta motsvarande högsta inlåningsränta enligt villkoren för kapitalräkning med tolv månaders uppsägning. Räntan tillgodoförs kontot som insättning per den 31 december oberoende av maximiregeln för månadsinsättning. De medel som står inne på sparkontot är inte spärrade utan kan disponeras när som helst av spararen. Vid uttag från vinstsparkonto gäller dock de regler som bankerna tillämpar för kapitalräkning med tolv månaders uppsägning. Uttag av ränta och sparpremie kan ske provisionsfritt utan uppsägning inom tolv månader, dvs. under loppet av det påföljande året.

Den som uppfyller villkoren för vinstsparandet deltar i en årlig vinstutlottning med skattefria vinster som staten bekostar. Utlottningen sker i september närmast efter sparåret. Som villkor för deltagande i lotteriet gäller att spararen under sparåret har ökat sin kontobehållning med minst 100 kr. inkl. ränta och iakttagit reglerna om regelbundet sparande och maxi- och minimiinsättningar. Saldot vid slutet av sparåret får inte heller ha underskridits vid något tillfälle under tiden fram t. o. m. den 30 juni året efter sparåret. Den som har gått med i vinstsparsystemet under senare delen av sparåret har rätt att delta i septemberutlottningen följande år trots att åtta månadsinsättningar inte gjorts under sparåret. Exempelvis har den som började att spara på vinstsparkonto i december månad rätt att delta i septemberutlottningen följande år om kontobehållningen per den sista december uppgick till minst 100 kr. inkl. ränta och om detta saldo inte underskridits under tiden fram t. o. m. den 30 juni året efter sparåret. Varje delbelopp av 100 kr. berättigar till en lotteriandel i vinstutlottningen. Det högsta antal 100-kronorsandelar med vilka man kan delta i utlottningen är 100, dvs. motsvarande 10 000 kr.

Den sammanlagda vinstsumman var tidigare 2% men är f. n. 4% av den på visst sätt beräknade saldoökningen inkl. ränta under sparåret, dock minst 2 milj. kr. Alla vinster är fria från lotterivinstskatt. Vid vinstutlottningen i september 1980 fördelades ca 88 milj. kr. Vinstplanen omfattade 10 vinster på 250 000 kr., 75 st. på 100 000 kr. och ett stort antal vinster på belopp från 25 000 till 1 000 kr. Vidare utlottades s. k. födelsedagsvinster på 250 kr. till i genomsnitt var sjunde lönsparare.

På belopp som har stått inne på vinstsparkontot fyra år utöver sparåret utgår en skattefri sparpremie om 5%, dock högst 300 kr. Premien bekostas till hälften av staten och till hälften av den bank eller sparkassa hos KF eller HSB där sparandet har skett. Premie som är mindre än 25 kr. utgår inte. Sparpremien läggs till kapitalet per den 31 december och medräknas vid fastställande av antalet 100-kronorsandelar i lotteriet. Denna premie beräknas för år 1980 uppgå till ca 30 mkr. varav staten betalar ca 15 mkr.

För vinstsparande under åren 1977 och 1978 beslutade riksdagen år 1976 att höja vinstsumman vid utlottningen åren 1978 och 1979 från 2% till 4% av saldoökningen inkl. ränta under sparåret på vinstsparkontona. Vidare beslutades att sparmedel från åren 1972 och 1973 jämte sparpremier för dessa år, som helt eller delvis stod kvar på sparkontot, skulle ge rätt till deltagande i vinstutlottning som nytt sparande under år 1977 resp. år 1978.

År 1978 beslutade riksdagen att de för åren 1977 och 1978 fastställda villkoren för vinstsparandet skulle gälla även under åren 1979 och 1980.

År 1980 beslutade riksdagen om en förlängning av dessa villkor ytterligare ett år. Denna förlängning för år 1981 innebär bl. a. att sparande under år 1976 som har gett rätt till sparpremie vid slutet av år 1980 och som behålls på kontot, ger rätt till deltagande i vinstutlottningen år 1982 som sparande under sparåret 1981 och till sparpremie vid utgången av år 1985.

Utvecklingen av vinstsparandet fram till den 31 december 1980 framgår av följande tabell:

Tidpunkt	Antal konton	Kontobehållning (milj. kr.)	Årlig tillväxt (milj. kr.)	Medeltal behållning per konto
31/12 1972	347 700	127		360
31/12 1973	482 100	994	867	2 060
31/12 1974	568 900	1 559	565	2 610
31/12 1975	663 500	2 240	681	3 380
31/12 1976	799 600	3 011	771	3 770
31/12 1977	1 045 800	4 270	1 259	4 080
31/12 1978	1 135 400	5 635	1 365	4 960
31/12 1979	1 194 200	6 980	1 345	5 840
31/12 1980	1 254 600	8 440	1 460	6 730

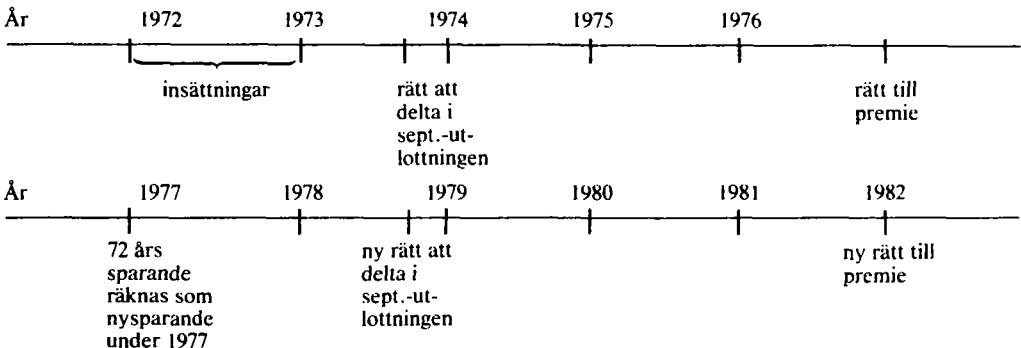
Bankföreningen har i sin skrivelse den 20 februari 1980 föreslagit en förändrad utformning av vinstsparsystemet. Förslaget bygger på att de nuvarande vinstsparkontona bibehålls men att villkoren förändras på så vis att sparpremieförmånen slopas och ersätts med ytterligare en vinstutlottning

per år. Därmed skulle två vinstutlottningar skapas. Den nuvarande septemberutlottningen som gäller saldoökningen skulle enligt förslaget vara kvar och dessutom skulle ett vinstutlottningstillfälle införas i mars. Vid sistnämnda utlottning skulle kontohavaren få delta med det lägre av saldoerna vid de två senaste årsskiftena. Genom marsutlottningen skulle spararen motiveras att hålla kvar tidigare sparande på kontot. Den som går med i vinstsparsystemet skulle alltså få delta dels i en utlottning i september månad året närmast efter det då insättningar gjorts, dels i varje utlottning i mars månad fr. o. m. andra året efter insättningsåret och så länge sparmedlen står kvar på kontot. Bankföreningen anser också att några mycket höga vinster bör införas. Enligt förslaget skall övergång ske till det nya systemet omedelbart från ett framtida årsskifte. Sparande från de senaste fyra åren skall i stället för rätt till sparemnie ge rätt till automatiskt deltagande i marsutlottningarna.

För egen del vill jag anföra följande.

Vinstsparandet har sedan tillkomsten haft stadigt ökande siffror i fråga om både antalet deltagande och den sammanlagda inestående behållningen. Att vinstsparandet – trots introduktionen av skattsparandet år 1978 (prop. 1977/78: 165, FiU 1977/78: 37, rskr 1977/78: 346) – har kunnat bibehålla en god anslutning från spararna torde i stor utsträckning bero på de förbättrade villkor som gällt för denna sparform sedan år 1977. Motivet för 1977 års förbättrade villkor var att det bedömdes angeläget att förmå spararna till fortsatt bindning av sparmedlen.

Att sparandet inte avbryts är minst lika angeläget under nu rådande förhållanden. Ett stort och ökande finansiellt sparande i hushållssektorn är nämligen mycket angeläget med hänsyn till det nuvarande totala sparandunderskottet i den svenska ekonomin. Om spararna inte motiveras till fortsatt bindning av sina sparmedel efter premiering finns det risk för uttag i storleksordningen en miljard kr. per år under de kommande åren. Ett sätt att förhindra en sådan utveckling är att ytterligare en gång förlänga de för åren 1977–1981 beslutade villkoren. Emellertid skulle en sådan åtgärd medföra avsevärda komplikationer. Det skulle innebära att sparande från år 1972 för tredje gången skulle komma in som nysparande. Följande tablå belyser bl. a. detta förhållande.

Om sparmedel från år 1972 kom in som nysparande år 1982 skulle systemet bli mycket svårhanterligt för den personal som handhar det redan i dag komplicerade vinstsparsystemet och troligen också medföra datatekniska problem. De för åren 1977–1981 beslutade villkoren har varit tillfälliga lösningar. Ett mera permanent system bör därför införas för att hålla kvar sparmedlen.

Det finns också anledning att närmare se över konstruktionen av vinstsparandet med hänsyn till att ett nytt lönsparande har tillkommit, nämligen skattsparandet. Utmärkande för skattsparandet är att det är inriktat på kategorier av sparare som framför allt vill ha ett skydd mot inflationen, medan vinstsparandet vänder sig till grupper som främst är intresserade av de vinstchanser sparformen erbjuder. Enligt min mening är det en fördel om skillnaden mellan de två sparsystemen kan markeras ytterligare. Ett sätt att göra detta är att ersätta sparpremierna med ytterligare en årlig vinstutlottning.

Vid en omläggning av vinstsparandet bör syftet vara – förutom att hålla kvar tidigare sparande och renodla regelsystemet – att även i fortsättningen stimulera till ett långsiktigt och regelbundet sparande. Ett villkor för en omläggning av systemet är att de som sparar enligt det nuvarande systemet inte berövas de förmåner som de har utlovats. Ett annat krav är att statens kostnader för sparandet hålls på en rimlig nivå och i varje fall inte blir högre än om de för åren 1977–1981 beslutade villkoren skulle förlängas ytterligare en gång.

Bankföreningens förslag till utformning av ett nytt vinstsparsystem uppfyller i stort sett de nu angivna kraven. Som jag tidigare har nämnt innebär förslaget dock att övergången till de nya reglerna skulle ske omedelbart från ett framtida årsskifte. Det nuvarande systemet skulle samtidigt upphöra och äldre sparande från de senaste fyra åren i stället för sparpremie ges rätt till automatiskt deltagande i de nya utlottningarna i mars. En sådan avveckling av det nuvarande systemet skulle innebära att de ingångna avtalen mellan spararna och bankerna rubbades. Det är avgörande för tilltron till de av staten stödda sparformerna att de som avstår från konsumtion och engagerar sig i dessa sparformer kan lita på att de villkor under vilka de genomfört sitt sparande inte sedermera åsidosätts. Även om sparpremierna ersattes med en extra vinstutlottning där vinstsumman i procent av sparandet blir av samma storleksordning som sparpremierna kan det inte uteslutas att en del sparare skulle motsätta sig en sådan förändring. En vinstutlottning i vilken vinster inte tillfaller alla sparare har en annan karaktär än sparpremierna som tillfaller alla som uppfyller de i förväg uppställda villkoren. En alternativ möjlighet som har övervägts skulle vara att ersätta spararna med en "diskonterad" summa av intjänad sparpremie. Detta skulle innebära en avtrappning av den 5-procentiga sparpremierna. På belopp som stått inne på vinstsparkontot tre år utöver sparåret skulle t. ex. en sparpremie på 4% utgå, två år skulle ge en sparpremie på 3% och ett år en spar-

premie på 2%. Eventuellt skulle också maximibeloppet 300 kr. kunna avtrappas. Även en övergång med avtrappning innebär att givna regler ändrades under spartidens gång. Också en sådan ändring skulle kunna betraktas som en försämring av spararnas villkor. Statens kostnad för sparpremierna skulle dessutom öka kraftigt vid övergången.

Mot bakgrund av vad jag har anfört anser jag att bankföreningens förslag visserligen kan tjäna som utgångspunkt för ett nytt system för vinstsparandet men att sparpremierna bör avvecklas successivt.

Under ärendets beredning i ekonomidepartementet har, som jag inledningsvis har nämnt, samråd skett med företrädare för riksgäldskontoret, affärsbankerna, sparbankerna och föreningsbankerna. Därvid har enighet nåtts om riktlinjerna för ett ändrat vinstsparsystem. De ändringar i vinstsparsystemet som jag förordar i det följande stämmer i allt väsentligt överens med dessa riktlinjer.

Den skattefria bonusen, som sannolikt inte utgör något starkt motiv för att spara på vinstsparkonto, ersätts med ytterligare en utlottning per år. Vid denna utlottning, som bör äga rum i mars månad, deltar kontoinnehavaren med det lägsta av saldona på vinstsparkontot vid de två senaste årsskiftena. För deltagande i marsutlottningen krävs alltså inte – till skillnad från deltagande i den nuvarande septemberutlottningen – att något nysparande skett utan också den kontoinnehavare som endast låter tidigare sparade medel helt eller delvis stå kvar på kontot kan delta i vinstutlottningen. Härigenom motiveras spararen att behålla tidigare sparande på kontot. Som villkor för deltagande i lotteriet bör gälla – för att inte mindre restsaldon skall tynga systemet – att saldot inkl. ränta per något av de två senaste årsskiftena uppgår till minst 1 000 kr.

Vinstsumman i marsutlottningen bör beräknas till 1% av det belopp som ligger till grund för utlottningen. Varje helt hundrakronorsbelopp på kontot skall berättiga till en lotteriandel. Vinsterna skall vara fria från lotterivinstskatt.

Septemberutlottningen bör behållas i sin nuvarande utformning för att stimulera spararen till ett nysparande. Vinstsumman på 4% av saldoökningen inkl. ränta under sparåret på vinstsparkontona bör bestå. Dock bör varken vid denna utlottning eller vid marsutlottningen någon begränsning förekomma i fråga om det antal vinstandelar med vilka man kan delta i lotteriet. Jag förordar alltså att den nuvarande begränsningsregeln slopas och att vinstsumman vid septemberutlottningen beräknas på 4% av saldoökningen inkl. ränta enligt den metodik som använts vid tidigare vinstutlottningar.

Även "födelsedagslotteriet" bör behållas i den nuvarande utformningen. För deltagande i detta lotteri krävs att nysparande har skett under sparåret. Vinsterna betalas med en del av den vinstsumma som avser septemberutlottningen, dvs. viss del av 4% av saldoökningen inkl. ränta under sparåret på samtliga sparkonton.

För att göra det enklare för allmänheten och för att underlätta hanteringen för den personal som handhar lönsparsystemen bör likartade krav på regelbundet sparande gälla för skattesparandet och vinstsparandet. Jag förordar därför att bestämmelsen om regelbundet sparande inom vinstspar-systemet ändras så att sex månadsinsättningar per år mot f. n. åtta berättigar till deltagande i septemberutlottningen. För att åtnjuta skattelättnader enligt skattesparandet är det nämligen tillräckligt att insättning har skett under minst sex av kvalifikationsårets månader. En sparare bör inte få göra insättningar på mer än ett konto under samma år.

I fråga om minimi- och maximinsättningar och vinstsparsystemet i övrigt bör nuvarande riktlinjer fortfarande gälla.

Frågan om utformningen av vinstplanen vid mars- resp. septemberutlottningen får övervägas av riksgäldsfullmäktige. Enligt min mening finns det goda skäl för bankföreningens förslag att införa några vinster på mycket höga belopp.

De av mig förordade ändringarna i vinstsparsystemet bör träda i kraft den 1 januari 1982. För de deltagare i det nuvarande vinstsparandet som vill gå in i det nya systemet skall följande gälla till utgången av år 1985.

Sparbelopp på vinstsparkontot inkl. sparpremie förs allteftersom beloppen har premierats över till det nya systemet. Den första överföringen sker den 1 januari 1982 och avser sparande som skett under år 1977 och som alltjämt står kvar på kontot. Den sista överföringen sker vid ingången av år 1986 och gäller det sparande som har skett under år 1981 och som alltjämt står kvar på kontot. Överföringen sker automatiskt. Något nytt konto läggs inte upp utan det gamla vinstsparkontot behålls. De premierade belopp som successivt förs över betraktas inte som nysparande. Detta innebär att beloppet inte berättigar till deltagande i septemberutlottningen. Däremot får spararen rätt att delta i marsutlottningen under förutsättning att han låter beloppet stå kvar på kontot till utgången av året före det då utlottningen sker. Vid den första marsutlottningen, som kommer att äga rum år 1983, är alltså varje kontoinnehavare, som har fått premierat belopp överfört till det nya systemet den 1 januari 1982 och som har låtit det överförda beloppet stå kvar helt eller delvis (dock minst 1 000 kr.) på kontot t. o. m. den 31 december 1981, berättigad att delta med det lägre av saldon, dvs. högst det överförda beloppet, vid utgången av år 1981 och år 1982. Om kontoinnehavaren fortsätter att nyspara efter den 31 december 1981 ökas antalet vinstandelar vid marsutlottningarna, samtidigt som han får möjlighet att delta i septemberutlottningarna. Under en övergångsperiod på fyra år kommer det alltså att finnas två vinstsparsystem, ett tidigare under avveckling och ett nytt med enbart vinstutlottningar. Enligt vad jag har inhämtat från företrädarna för bankerna kommer förekomsten av två parallella system inte att medföra några större datatekniska problem.

För att inte lagstiftning skall behöva tillgripas i framtiden för att förändra eller avveckla vinstsparandet bör i avtalen mellan bankerna och spararna

tas in en klausul som ger bankerna och staten rätt att genomföra en förändring eller avveckling, eventuellt efter en viss uppsägningstid.

Som jag tidigare har nämnt får statens kostnader vid omläggningen av vinstsparandet inte bli högre än om de för åren 1977–1981 beslutade villkoren skulle förlängas ytterligare en gång. Genom att sparpremien borttages frigörs medel motsvarande ungefär 60% av marsutlottningens vinstsumma. Dessutom blir septemberutlottningens vinstsumma lägre, eftersom denna utlottning i framtiden endast kommer att omfatta egentligt nysparande och inte äldre premierat sparande. Skillnaden motsvarar ungefär 40% av vinstsumman i marsutlottningen. Sammantaget innebär detta att de totala kostnaderna för det nya sparsystemet kommer att bli i stort sett oförändrade. Staten bör svara för 70% och bankerna för 30% av marsutlottningens vinstsumma för att samma kostnadsfördelning som hittills skall råda.

Det nya sparsystemet bör som hittills administreras och övervakas av riksgäldskontoret. Planläggning och genomförande av propagandakampanjer för det nya sparsystemet bör under riksgäldsfullmäktige lönsparkommittén handha. Jag förutsätter därvid att sparinstitutet själva bekostar den större delen av sparinformationen.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att utforma reglerna för vinstsparandet i huvudsak enligt vad jag har förordat i det föregående.

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

